

ЈАД ВАШЕМ И СЕЋАЊЕ НА ХОЛОКАУСТ У 21. ВЕКУ

Употребимо вешала као писаћи сто, запишимо шта год треба да кажемо и испричамо... Пишите кратко и оштро, кратко као преостали дани наших живота, оштро као што су ножеви уперени у наша срца... Усхтедни да примиш наше сузе у Твоју посуду и задржиш их, тако да остану у поузданим рукама и да нађу одштету...

Овај вапај, који су написали јеврејски логорашаи у логору за истребљење Аушвиц-Биркенау за време холокауста, цитирао је професор Бен-Зион Динур када је представљао закон о оснивању Јад Вашема у Кнессету, израелском парламенту, 1953. године. У Јерусалиму, у којем су положени темељи западне цивилизације, у граду који симболизује наду човечанства у поправљање света хуманим делима, јеврејски народ је основао Јад Вашем као средишњи меморијал најкатастрофалнијем прекиду у историји. Тај прекид је неповратно избрисао богату и цватућу културу која је веровала у своју прошлост, садашњост и будућност.

Тоталност холокауста и бесмислена природа убиства су онемогућили јеврејски народ да се ослони на постојеће комеморативне оквире. Године 1945, док је свет славио победу над нацизмом и спремао се да почне изградњу нове сутрашњице, преживели су се суочавали са празнином и потпуним губитком – губитком својих породица, домова, заједница – свега што је чинило њихов свет пре рата. Кад су почели изнова да изграђују своје животе и да доприносе стварању државе Израел, морали су да се боре не само са својом личном трагедијом, већ су били суочени и са коло-

* **Авнер Шалев** је председник Управе Јад Вашема, Управе сећања на холокауст основане у Јерусалиму. Рођен је у Јерусалиму. Дуго је служио у израелским одбрамбеним снагама, достигавши чин бригадног генерала. Током шестодневног рата се борио на египатском ратишту, на којем је био и рањен. Између осталих војних дужности, био је и лични помоћник и шеф уреда шефа штаба Давида Елазара за време Јом-кипурског рата 1973. године и главни официр за обуку и начелник Образовног корпуса. После напуштања војне службе 1980, постављен је за директора Културно-уметничког одсека Министарства образовања и културе, а налазио се и на челу Националне културно-уметничке комисије. Авнер Шалев је студирао модерну историју Блиског истока и географију, а дипломирао је на ИДФ командном и штапском колеџу и Колеџу националне безбедности.

салним задатком постављања темеља за национално сећање на холокауст. У време када је Јад Вашем основан да преузме задатак документовања, истраживања и комеморисања холокауста, оснивачи су положили први слој у обликовању сећања на холокауст – сакупљање документације – задатак који су још за време холокауста започеле саме жртве.

Данас, у години 2006, архив Јад Вашема чува око 70.000.000 страна докумената, преко 300.000 фотографија, око 40.000 сведочанстава и осталог материјала. Коришћењем модерних технологија, ови извори се компјутеризују, дигитализују и скенирају. У првом кораку, Централна база података имена жртава холокауста, са преко три милиона имена – покушај да се реконструишу имена и животне приче свих Јевреја страдалих у холокаусту, коју је иницирала генерација преживелих педесетих година XX века – стављена је на Интернет 2004. године. То је пројекат који је у току, а Јад Вашем, уз помоћ других организација из целог света, поставља да прикупља и компјутеризује имена из архивских извора. Наш циљ је да на Интернет ставимо сва имена, како би она била свима доступна.

Документација је поставила темеље на којима је изникло истраживање. Оно је пак, омогућило хватање у коштац са фундаменталним питањима која је холокауст поставио. Друга генерација – деца преживелих и њихови савременици – била је та која је кренула да трага за одговорима на ова изузетно сложена питања. Док су се њихови вршњаци у Европи борили са застрашујућом прошлошћу генерације својих родитеља, израелска друга генерација се упустила у изучавање другачије врсте – напуштајући унеколико вредносни приступ жртвама холокауста који је карактерисао прве године младе државе, они су почели да емпатишу са светом који је уништен.

Трећа генерација одраста уз двоструку револуцију, чију пуну снагу тек сада почињемо да схватамо:

Прва укључује јеврејски народ на свим нивоима. Чланови млађе генерације вуку покидане нити које их повезују са прошлошћу, покушавајући да успоставе њен континуитет, како би ојачали свој јеврејски идентитет. Изазов са којим се суочавају јесте да сећање на холокауст прожму садржајем и значењем.

Паралелно са овим, нова свест о централности холокауста за људско друштво расте у утицајним круговима у свету. Дела уметника и писаца су инспирисала и отворила врата вођама, политичарима и ствараоцима јавног мњења који желе да заштите вредности слободног света. Ове групе су заједно утрле пут васпитачима, који сада отварају врата широкој публици. Почетком XXI века, холокауст утиче на људску свест више него икада, али истовремено смо сведоци и растуће плиме антисемитзма, у којој се злоупотребљава сећање на холокауст и расту тенденције његовог порицања и омаловажавања.

Отуд, пошто се смањује генерација преживелих, треба прилагодити начине преношења сећања на холокауст. У складу с тим, Јад Вашем је доживео драстичне промене како би се оспособио за изазове XXI века. Потпору овој транзицији представља основни концепт по коме је Брдо сећања посвећено бављењу свим димензијама комеморације холокауста и овековечавању смисленог сећања.

Наш највећи изазов је образовање. Оно повезује све различите саставнице Јад Вашема. Користећи најмодерније методе и информатичка и комуникациона средства, Међународна школа холокауста Јад Вашема ствара образовни материјал, спроводи програме обуке наставника у Израелу и у иностранству, на десет различитих језика, и сваке године води студијске дане за десетине полазника. Она је постала центар интеграционог, интеркултурног и интернационалног дијалога међу васпитачима из многих земаља, који се суочавају са својом националном прошлошћу у покушају да изграде бољу будућност.

Међународни институт за изучавање холокауста је академски огранак Јад Вашема. Он спроводи опсежне истраживачке пројекте, одржава конференције и симпозијуме, помаже размену истраживача и објављује књиге о истраживањима, сећања, дневнике и посебне публикације које документују еру холокауста.

У пролеће 2005. године, Јад Вашем је отворио свој нови музејски комплекс, који се састоји од Историјског музеја холокауста, Уметничког музеја, Изложбеног павиљона, Центра за учење и Визуелног центра. Дубоко смо убеђени да је немогуће разумети холокауст и упити његово значење без учења о онима које је он највише погодио. Зато су жртве у фокусу нашег музеја.

Мултидисциплинаран и интердисциплинаран, Музеј историје холокауста приказује историју Шое из јединствене јеврејске перспективе, наглашавајући искуство индивидуалних жртава у контексту историјских догађаја. Усредсређујући се на људску димензију приче, одлучили смо да изложбу заснујемо на изворним материјалима из опсежних збирки које је Јад Вашем сакупио током више од педесет година. Користећи аутентичне артефакте, сведочанства, документе, архивске изворе, филмове, уметност и музику, музеј прича причу о холокаусту гласом појединачне жртве. Концепција укључивања уметничких дела у нову музејску поставку одражава мултидисциплинарни приступ Јад Вашема. Уметност служи као важан медиј који одражава вишедимензионалан, унутрашњи свет жртава, помажући истовремено да се прикажу историјски догађаји. Она такође проширује знање посетилаца, увећава њихово занимање и обогаћује искуство.

Нарација музеја је испреплетана од деликатног дијалога између текста и контекста. Појединачне људске приче и лични предмети омогућавају посетиоцима повезивање и успостављање блиског односа према

причи и њеним жртвама, док историјски контекст обезбеђује пратеће информације за боље разумевање холокауста. Текст је испричан и разложен у причи о једној особи, па следећој, и следећој, а контекст представља шири ток догађаја који генерише појаву. Музејска нарација се креће од индивидуалне перспективе ка контексту опште структуре, враћајући се затим појединачном случају. Овим путем, музеј обезбеђује знање, истовремено побуђујући саосећање и рађајући искуство које ће посетиоци понети са собом.

Данас, готово пола века од оснивања, Јад Вашем је постао жарипште идентификације и важан симбол у јеврејском свету и западној цивилизацији. Смештен на Брду сећања у Јерусалиму, Јад Вашем је огроман комплекс, који обухвата музеје, изложбе, меморијале, научне и образовне центре, архиве и библиотеке. У њему припадници млађих генерација могу успоставити везу са сећањима, причама, сведочанствима и именима жртва која су током година прикупљена; могу се обавестити о праведницима међу народима, које је признао Јад Вашем и који су постали универзални симбол човечности.

У јудаизму сећање није неутрално, нити ограничено само на обликовање прошлости. Напротив, сећање такође обликује и будућност и прожима је смислом, усмерено је ка моралним вредностима и моралној акцији. На тај начин, сећање на холокауст учествује у развоју људског живота и друштва у XXI веку и његовом трагању за смислом. Подстакнути смо да делујемо са уверењем да је наша дужност да преносимо поруку сећања на холокауст и да је испуњавамо садржајем и дубином, тако да из прошлости изникне значајан и трајан дијалог са очуваним наслеђем, заштита основних вредности људског рода, учење и упозорење будућим генерацијама.

Наслеђе Шое – догађаја нама временски још увек блиског – нагони нас да захтевамо да ток јеврејске и целокупне људске историје поуздано обећа фундаментално другачији свет. У нашој традицији, појединац, иако је део заједнице и нације, остаје аутономно људско биће које је одговорно за избор, како је изражено у Петој књизи Мојсијевој 30:15: „Гле, изнесох данас преда те живот и добро, смрт и зло.“ Дужност је сваког поколења да изврши свој лични избор.

YAD VASHEM AND HOLOCAUST REMEMBRANCE IN THE 21st CENTURY

Let us use the gallows as a desk, let us write down whatever we have to say and relate. Write briefly and sharply, brief as the remaining days of our lives, sharp as the knives that are aimed at our hearts... May You will it that You place our tears in your vessel and retain them, so that they remain in reliable hands and find their repair...

This outcry, written by Jewish inmates in the Auschwitz-Birkenau extermination camp during the Holocaust, was quoted by Prof. Ben-Zion Dinur when he presented the law founding Yad Vashem to the Knesset, the Israeli parliament, in 1953. It is in Jerusalem, where the foundations of Western civilization were laid, the city which symbolizes humankind's hope to mend the world through human deeds, that Yad Vashem was established by the Jewish people as the central memorial to the most catastrophic rupture in history. This rupture ineradicably defaced a rich and flourishing culture that believed in its past, its present and its future.

The totality of the Holocaust and the meaningless nature of the murder made it impossible for the Jewish people to rely on and make use of existing commemorative frameworks. In 1945, while the world celebrated the defeat of Nazism and set out to build a new tomorrow, the survivors were facing emptiness and total loss – the loss of their families, their homes, their communities – of everything that had been their world before the war.

* Avner Shalev is the Chairman of the Directorate of Yad Vashem, the Holocaust Remembrance Authority in Jerusalem. Born in Jerusalem, he served for many years in the Israel Defense Forces, reaching the rank of Brigadier-General. During the Six Day War, he fought on the Egyptian front and was wounded in action. Among the various military positions he held were personal assistant and bureau chief for Chief of Staff David Elazar during the period of the 1973 Yom Kippur War, and chief education officer and head of the Educational Corps. After retiring from military service in 1980, he was appointed director of the Culture and Art Division of the Ministry of Education and Culture and served as the chairman of the National Culture and Art Commission. Avner Shalev studied Modern History of the Middle East and Geography and graduated from the IDF Command and Staff College and National Security College.

As they began to engage in rebuilding their lives and contributing to the nation-building process in Israel, they had to contend not only with their personal tragedy, but were simultaneously faced with the colossal task of laying the foundations for national Holocaust remembrance. At the time when Yad Vashem was established to undertake the tasks of documenting, researching and commemorating the Holocaust, the founders created the first layer in the shaping of Holocaust remembrance – the gathering of documentation – a task that began during the time of the Holocaust by the victims themselves.

Today, in 2006, the Yad Vashem archive contains around 70 million pages of documentation, over 300,000 photographs, about 40,000 testimonies and other material. Using modern technologies, these repositories are being computerized, digitized and scanned. In a first step, the Central Database of Holocaust Victims' Names – the attempt to reconstruct the names and life stories of all the Jews who perished in the Holocaust, which was initiated by the survivor generation in the 1950's – was put on the Internet in 2004 with over three million names. It is an ongoing project, and Yad Vashem with the help of other organizations worldwide, continues to collect and computerize names from archival sources. It is our goal to eventually upload all our repositories on the Internet so that they will be accessible to all.

Documentation provided the foundation on which research is built. This in turn provides the basis for grappling with the fundamental questions raised by the Holocaust. It was the second generation – the survivors' children and their contemporaries – who set out to seek answers to these extremely complex questions. While their peers in Europe were contending with the daunting past of their parents' generation, Israel's second generation embarked on a different kind of exploration – abandoning a somewhat judgmental approach to the Holocaust victims which characterized the early years of the young state, they began the slow process of empathizing with the world that had been destroyed.

The third generation is growing into a double revolution, whose full force we are only now beginning to comprehend:

The first involves the Jewish people on all levels. The members of the younger generations are tugging on the broken thread that connects them with the past, trying to rebuild its continuity in order to foster their Jewish identity. The challenge facing them is to imbue Holocaust remembrance with content and meaning.

Parallel to this, a new consciousness of the centrality of the Holocaust for human society is growing among influential groups in the world. The works of artists and writers have inspired and opened the door to leaders, politicians and the shapers of public opinion, who wish to safeguard the values of the free world. Together, these groups have paved the way for

educators who are now opening the door to the public at large. At the beginning of the 21st century, the Holocaust is influencing human consciousness more than ever before, but at the same time we are also witnessing a rising tide of antisemitism, in which the memory of the Holocaust is misused, and tendencies to deny and belittle the Holocaust are on the rise.

Hence, as the generation of survivors dwindles, the ways to impart Holocaust remembrance need to be adapted. Accordingly, Yad Vashem has undergone dramatic changes in order to equip it for the challenges of the 21-century. Underpinning this transition is the basic concept that the Mount of Remembrance is devoted to dealing with all the dimensions of commemorating the Holocaust and perpetuating a meaningful remembrance.

Our greatest challenge is education. It connects all the various components of Yad Vashem. Using state-of-the-art methods and modern information and communication tools, the Yad Vashem International School for Holocaust Studies produces educational material, implements teacher training programs in Israel and abroad in ten different languages, and conducts study days for tens of thousands of students every year. It has become a center for intergenerational, intercultural and international dialogue between educators from many countries who are grappling with their national past in an attempt to build a better future.

The International Institute for Holocaust Research is Yad Vashem's academic arm. It conducts comprehensive research projects, holds conferences and symposia, promotes exchanges of researchers and publishes books of research, memoirs, diaries and special publications of Holocaust era documentation.

In spring 2005 Yad Vashem inaugurated its new museum complex, which consists of a Holocaust History Museum, an Art Museum, an Exhibitions Pavilion, and Learning and Visual Centers. We strongly believe that it is impossible to understand the Holocaust and absorb its meaning without learning about those who were most directly affected. The victims are therefore in the focus of our Museum.

Both multidisciplinary and interdisciplinary, the Holocaust History Museum presents the story of the Shoah from a unique Jewish perspective, emphasizing the experiences of the individual victims within the context of the historical developments. Focusing on the human dimension of the story, we decided to base the exhibition on authentic materials from the extensive collections that were amassed by Yad Vashem in over fifty years. Using authentic artifacts, testimonies, documents, archival sources, films, art and music, the museum tells the story of the Holocaust through the voice of the individual victim. The concept of incorporating works of art into the new museum's displays reflects Yad Vashem's multidisciplinary approach. Art serves as an important medium, reflecting the multidimensional, inner world of the victims, while helping to depict historical events. It also enhan-

ces and broadens the visitors' knowledge, and increases their interest and experience.

The Museum's narrative is woven by a delicate dialogue between text and context. Individual human stories and personal exhibits permit visitors to connect and establish a more intimate relation to the story and its victims, while the historical context provides the necessary background information for a better understanding of the Holocaust. The text is told and elaborated in the story of one person and then another and yet another, and the context is the larger course of events that generates the phenomenon. The museum's narrative moves from the individual perspective to the broader context of the overall structure, and then returns once again to the particular case. Thus the museum provides knowledge as well as generates empathy or an experience that visitors will take with them.

Today, over half a century after the establishment of Yad Vashem, it has become a focal point of identification, and an important symbol in the Jewish world and Western civilization. Located on the Mount of Remembrance in Jerusalem, Yad Vashem is a vast complex, incorporating museums, exhibitions, memorials, research and education centers, archives and libraries. Here the members of the young generations can connect to the memories, the stories, the testimonies, and the names of the victims, which were gathered over the years; it is here that they can learn about the Righteous among the Nations, acknowledged by Yad Vashem, who have become a universal symbol of humanity.

In Judaism, remembrance is not neutral or limited to shaping the past. Rather, remembrance also shapes the future and imbues it with meaning and is directed towards moral values and moral action. Thus, Holocaust remembrance participates in the shaping and the search for meaning of human life and society in the 21st century. We are prompted to act by the belief that it is our duty to transmit the message of Holocaust remembrance and to fill it with content and depth, so that it should be meaningful and so that the past will give rise to a continual dialogue of imparting the heritage, safeguarding the basic values of human society, learning, and warning the generations to come.

The legacy of the *Shoah* – an event still very near to us in time – commands us to assert that the course of Jewish and all human history must hold out the promise of a fundamentally different world. In our tradition the individual, although part of a community and a nation, remains autonomous as a human being and is responsible for making the choice expressed in Deuteronomy 30:15: "See, I set before you this day life and prosperity, death and adversity." It is each generation's duty to fulfill our personal choice.